

ARETHÆ ARCHIEPISCOPI CÆSAREENSIS

ORATIO

DE SS. MARTYRIBUS SAMONA, GURIA ET ABIBO.

(Surius, *Acta SS.* 15 Nov., tom. IV, ed. Colon., p. 345.)

I. Quomodo vester vobis se animus habet, sacer grex? qui diem festum hunc splendidius Christi confessoribus agitis, quando externa etiam multa vos uti video laetitia, summaque cum hilaritate sacrum hunc locum occupare. Numquid fortasse, quæ in vobis imperium obtinet mens, sensim a rebus deflexa suis, per sensus effunditur, et in ea etiam, quæ oculorum subjecta sunt sensibus, dissipatur? An vero cum paululum hæc, blandientis cujusdam catelli more, sensui adulari permiserit, ipsa in sua gaudens altitudine, pulcherrimis sibi que propriis spectandis rebus movetur afficiturque, et rejiciendis voluptatibus corporis, proprium Christi martyribus vere natalem celebrat diem? Si hæc ita se habent, et victoribus his honorem istum habendum censuistis, atque ita diem festum celebrare contenditis, « Venite, exsulemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro, » qui pridem etiam servos suos velut passerulum quemdam de laqueo venantium eripuerit, et nunc in ipsa anni conversione, optato gaudio nobis allato, sacris eorum certaminibus quodam hilari veluti convivio, studiosius nos excipere voluerit.

II. Et quid hoc est? Id nempe, quodcumque animi vires confirmat, et sprete laudabiliter multitudine imperita, ad illas alterius vitæ mansiones erigiturque, alis veluti quibusdam omnium prudentissime in altum evectum. Talis est enim martyrum festus dies, tale victorum nostrorum theatrum, talia sunt ea, quæ abs se allata nobis, illi convivis suis apponere statuerunt: quando non hoc modo epulari, lætitiæque indulgere, sed uni ventri turpiter deservire, qui, quidquid in eum quis studii contulerit, in secessum emittit: et vestium mutatione alios vicissim alios superare contendere, non solum res generosa non est, ejusmodique, quæ moribus disciplinæque nostræ conveniat, sed ab ipso etiam est convivorum sensu menteque alienissima. Hæc igitur cum ita sint, eumque nos quo pacto diem festum oporteat celebrari antea jam denuntiarimus, nec sine spe fore, ut, jactis in terram bonam, animarum videlicet vestrarum cogitationes, orationis seminibus, multiplices simus spicas messuri: agendum, age, inquam, præclaro facto jam hoc orationis initio, ea vobis deinceps proponamus, quæ diei festo celebrando convenient. At enim desideratis, video, ut fortissimorum

A horum virorum certamina, tanquam in tabellis quibusdam a nobis depicta, omnibus spectanda proponantur, quod ad diei festi celebrationem his accommodatius esse nihil videatur. Hoc igitur et faciamus. Tame si ad pingendum nobile adeo hoc argumentum idonea sine dubio pigmenta nobis non suppetunt, ut ex invicta martyrum constantia divinus in animos nostros fructus perveniat: quo eorum videlicet æmulatione excitati, oppugnato pro viribus impotenti animi vitiorum dominatu, perennem vobis ex maxime divina ista certatione gloriam pariat. Sed agendum apponamus jam vobis, quæ habemus, idque quatenus facultates nostræ patiuntur. Cæterum qualiacunque sint ea, collata cum studio, prorsus placitura non dubito, præsertim qui sciam non solero a legitimis et æquis rerum æstimatoribus liliis repudiari parentum facultates, sed propterea iis charas esse, quod sint paternæ. Simili modo etiam pauperi non sit qui vitio vertat, si qui comessandi causa ad illum accesserint, de ea, qui sibi præsto fuerit, copia ipsis largiatur.

III. Sane quidem Gurias, Samonas et Abibus, et nati sunt Edessæ, et educati. Porro Edessæ hujus (quæ quidem urbs est in Mesopotamia) nomen cum pacis admodum ante his martyres cognitum esset, ab iis ita celebre factum, illustratumque est, ut una cum eorum fama per universum se orbem terrarum diffuderit: neque vero iis intra urbem domicilium fuit, sed in agro extra, ubi videlicet tranquilliora a vitæ hujus negotiis vitam essent acturi, procul a civilibus turbis remoti, quæ certum animi in religione propositum perturbare solent, atque pervertere, neque spatium dare, ut pulchritudinem suam velut in speculo valeat contemplari: ac si quid sit, quod ei officiat, et ignoretur, id pervidere possit atque corrigere. Idcirco igitur grata his valde vita fuit agrestis: in qua etiam assidui, una cum Propheta illud, solitarii, donec transeamus, omnium pulcherrime renuerunt.

IV. Sed enim Gurix præcipuum in vita studium, meditatio et continentia fuit, quæ diuturna consuetudine familiares illi ac peculiare factæ, fecere, ut cognomento Conticens appellaretur: neque enim tu cum aliter indicasses, nisi dum eum nominares, nomini etiam Continentem addidisses. At Samonas vigentibus maxime et animi et corporis viribus, iisque

præditus, quæ qui habent, eos libenter Spiritus A sanctus suis solitus est choris aggregare, quippe cum juvenes hortetur ut se senioribus adjungant, ut victoriæ una carmen concelebrent : his, inquam, ille præstans animi et corporis viribus, ad Guriam se contulit, ejus vitæ studia propius imitaturus, ac si posset, etiam superaturus. Cæterum qui absolutam illis choream conficiebat Spiritus sanctus, tertium etiam præterea quærebat, qui cum numeri paritate eam similitudinem, quæ sibi cum Patre et Filio est, perfecte in choro ipsorum exprimeret, tum etiam numero firmitatem concordiæ stabiliret. Itaque (o felicitatem!) etiam invenit Abibum : qui, tamen utroque natu minor erat, tamen quod ætati deerat, supplebat non eo solum, quod pervestigatis B utriusque ipsorum vitæ institutis, in animum induxit, ut in eodem se una cum iis curriculo exerceret, sed eo etiam, quod sacro diaconatus ordine insignitus, magnum iis, quibus se socium adjungere festinaret, ornamentum afferret. Medium enim his se cum inservisset, unaque cum iis apud dominum, cui ministrabat, fidenter egisset, piis quietem a persecutoribus conciliavit. Siquidem post illud tempus nostra sanguine martyrum rubescere desiit terra, pulso nimirum e regno Licinio, Constantinoque in ejus locum substituto. Quo quidem imperatore Romana res florere amplificarique cœpit, quique primus e regibus omnibus impietatem aversatus, pietatem palam est libereque professus.

V. Hujusmodi præditi virtutis insignis Gurias C et Samonas, non jam Edessæ tantum, atque ejus finibus cogniti erant, sed in exteras etiam terras longe lateque se eorum fama propagabat : erantque hinc Christianis lætitia ac decus, illinc Græcis tristitia et dolor vehemens, ac quidquid denique mali creare solet invidia. Quamobrem non ferunt illi illustrium gloriam virorum per universam Syriam diffusam. Diocletianus erat eo tempore Romanorum imperator : qui cum non satis magnam se adeptum ex subactis imperio cunctis gentibus gloriam existimaret, illud longe sibi præclarior futurum putavit, si Christianos eorum voluntate ad sententiam suam traduxisset, aut recusantes funditus delevisset : ut sublatis qui Deum intelligerent, sublatis etiam, qui incruento sacrificio bonitatem D facerent, liberum dæmonibus suis sacrificium posset offerri. Hinc ex regiis literis, quæ quoquo-versum per universam Romanorum ditionem mittebantur, et piis perniciis parabatur, et ignominia : contraque impiis, qui muta et manufacta simulacra venerarentur, honor et salus spondebatur.

VI. Ad hæc judicium injustorum, et cædem spirantium aliæ post alias procellæ : quibus illud unum erat propositum, quemadmodum omnibus in rebus iis morem gererent, qui se misissent. Parati erant præcones, aperta subsellia, editiora extruebantur tribunalia, omni circumquaque tormentorum genere vallata. Interdictum erat Christianis, ne tam

communibus se, quam sacris conventibus immiscerent : in forum non admittebantur : omni commerciorum jure excludebantur, quæcunque ante illud tempus omnibus promiscue patuerant, tam publice, quam privatim : contrahere eis cum nemine licebat : magna in urbibus Christianorum erat solitudo : in earum locum remotiores ab iis recessus succedebant, quos multitudo eorum, qui exagitabantur, complebat. Nulla in persecutoribus adversus natu majores reverentia : nulla parvorum, ac propterea malorum sensus expertium misericordia, ne iis quidem, quibus tribuit ipsa natura, ut propter virium imbecillitatem, hujusmodi affectu plurimum moverentur. Feræ immites omnes adversus Christianos, unaque in re tantum humani, quod quorum in animis piam de religione fidem concusserant, iis, simul ut eos ad simulacrorum aras adduxerant, liberam male vivendi potestatem permittebant. Quo quidem nihil piis poterat esse perniciosius. Gravis oppressam creaturam tenebat tempestas, quæ nullam prorsus secururæ tranquillitatis significationem daret, nullamve melioris status miseris affulgere spem sineret ex his, quæ sunt consecuta.

VII. Nec ipsa Edessa communium temporis illius calamitatum immunis fuit. Gliscebant in pios quotidie ærumnæ : et impietatis procella, quæ civitatem invaserat, effecerat, ut omnes jam de vita penitus desperarent. Domus singulæ suos scrutatores habebant, tam quæ in illustri positæ civitatis loco, quam quæ quod in obscuro esse viderentur, tutum antea latere volentibus per fugium præstare solite erant. Neque ipsi etiam agri hujus erant tempestatis expertes : siquidem nihilo tolerabilior in his, quam in oppidis, miseriarum erat fluctuatio, similibusque, hic atque illic, periculis pietas veluti tempestate quodam jaetabatur.

VIII. Eo tempore ipsi quoque Gurias et Samonas, hic fortitudinis, ille continentie laude insignis, comprehensi sunt, unaque cum iis ingens Christianorum multitudo carceri addicta, cum non esset qui redimeret, neque qui salvum faceret. Ac cæteri quidem quibus aut nominis obscuritas, aut fidei negligentia causa erat ut contemnerentur, sine mora e custodia educebantur, quippe cum nihil adversus se impugnantes præ se ferrent, quod esset ad expugnandum difficillimum. Verum Gurie et Samonæ ingens, quæ eos comitabatur, solidæ pietatis gloria, causa fuit, ut diutius in custodia asservarentur. Ex quo quidem videntur mihi merito confessorum etiam cognomentum adepti : quod præmii loco iis delerri solitum est, qui Christi causa hoc modo citra necem male habiti sunt. Siquidem in ea tantum diu feruntur permansisse, quoad vita functo priore principe, alter in ejus locum successit.

IX. Verè enim afflictatio hic oblectamenti loco erat, et incommodorum perpessio philosophiam in eorum animis augebat, quæ quidem graviorum, quæ mox pro Christo essent excepturi, tormentorum

quoddam erat velut præludium: quin alios etiam exemplo suo excitabant, quippe cum docerent eam, quam quis vere profiteretur, fidem, neque rebus asperis, quæ Christi causa maxime intentarentur, frangi, neque malorum perpeſſione ulla debilitari: neque enim permiſſurum justam certaminum arbitrum ac moderatorem, ut ea aut semper durarent aut majora essent, quam ut iis ferendis quis esse par posset: præsertim si Paulo habenda sit fides, qui ipse rerum arcanarum et inspector fuit, et prædicator. Et si labor est multus, at nondum tamen est tantus, imo longissimo intervallo minor, quam ut cum eo, qui in nos postea revelandus est splendor, ulla ex parte merito queat comparari. Atque hæc quidem illis hoc modo. Verum enim vero quoniam oportebat, ut perfectioribus multo laboribus se darent, et ad nobilitandam etiam magis ipsorum gloriam, re ipsa superioris suæ exercitationis perspicuum omnibus ederent documentum: furebat rabie incitatus adversum Christianos is, qui paulo ante missus provinciæ regendæ fuerat præses. Porro rabies illa, id unum spectabat, quemadmodum ei, a quo missus fuerat, omnibus in rebus gratificaretur. Itaque nihil prorsus omittebat eorum, quæ eos præstare par est, qui furoris sui sociis omnibus in rebus inserviunt. Ad tribunal rapti altæ indolis viri sistuntur, pietatis suæ pœnas daturi. Cæterum quæ magna cum animorum elatione, magnoque cum spiritu, adversus hunc dicta tunc fortiter a martyribus sunt, ex quibus et præsentis fortunæ inconstantia deridetur, et eorum, quæ in posterum parata sunt, honorum gloria magnifice prædicaretur (tametsi margaritarum nobilitas ante suilli generis homines projiciebatur), aut quemadmodum ipse etiam Judex, dum eos tentat, qui tentationibus vinci non possunt, invictam eorum animi constantiam astute subvertere conabatur, longum utique esset persequi oratione: nihilominus tamen, ut quantum ad intelligendum sit satis, quales illi fuerint, doceamus, ne egregiæ martyrum palæstræ prorsus simus expertes, neve ejus rei, quam ex omnibus pulcherrimam speravimus, jacturam faciamus, tales erant, aut his similitudine quam proximi.

X. Blande agebat cum viris sanctis is, cui judicandi potestas obtigerat, seseque modo, ut qui nocere eis nollet, ad lenitatem dabat: modo supplicia differebat, ne animi sævitia ea iis accelerare videretur, qui ad quævis perpetianda ipsi erant paratissimi, nullaque re magis, quam supplicii mora offendebantur: verum apparebat facta dictis esse contraria, quippe cum non humanitatis ea essent, quæ ab eo fierent, sed immanitatis: animi non benefici, sed malefici: siquidem ex moræ hujusmodi interpositione apparebat, cum eorum animi firmitatem roburque sensim velle labefactare, et ardorem restinguere, quo videlicet postquam ex hujusmodi ampliationibus recens alacritas illa veluti deferbuisset, consopitaque esset,

viam ad id, quod sibi proposuerat, occulte munit. Quin et nugamenta adversus illos verborum quædam contextit, sic propemodum astute ipsos aggrediens.

XI. Nolite, inquit, putare vos, me animo esse præduro, ejusmodique, qui crudelitate et humano sanguine delectetur. Naturam revereor: miseret me cognationis, quæ mihi est vobiscum: et quamvis contrariam nobis religionis viam sitis ingressi, idque fortasse veritatis inscitia ducti, ac propterea in animum vobis induxistis, ut extrema omnia ferre libenti animo supplicia sitis parati: nihilominus ego quidem de hoc vobis ignosco, idque consilii vestri imbecillitati tribuo: siquidem scio mortalium adhuc neminem exstilis, qui quidem in consilio sibi capiendo nusquam errarit, quique cum in aliis optime senserit, in iis, quæ præcipua ipsi erant, non aliquando offenderit, atque illi maxime, ubi maxime se præstare consideret. Quæcirca, licet innumerabilia urgeant me regum jussa, nihilominus tamen malim, quoad fieri possit, cum manifeste periculosa res sit, quidvis supplicii ipse subire potius, quam asperum in vos quidquam efflicere, usque dum fortasse duritia vestra mea patientia devicta, lenioribus vos verbis ab obstinatione ista deductos, in meam sententiam adduxero, cui ferociter nunc repugnatis.

XII. Quem enim sacra vestra non moveat canities, Guria, quæ in vobis undique apparet, quamque continentia conspicuam facit, cum in ista, quæ vobis extrema reliqua est, vitæ parte eam jactari animadvertat? Quis porro non Samonæ integras animi et corporis vires summe admiretur, perpetuoque laborum sibi eum habere omnium socium desideret? Valeant judiciaria subsellia, divitiæ, honores: quamvis enim hæc illecebris suis blande ad se animos omnium alliciant, permagnumque ad bene beateque vivendum habere momentum videantur, nihilominus tamen, quando vos ista morum prohibitate, modestiaque viri ita faciendum censetis, placeat mihi quoque omnia ex fortunæ temeritate pendere, qua commutata, ea quoque commutari necesse sit. Videte, qualem me adversus vos geram: donate hoc mihi, ut meliora de vobis possim sperare. Tu, Guria, adhibita tibi in consilium ea, qua pollere solitus es, prudentia, summaque eademque spectata omnibus ista animi tui magnitudine gravitateque. Tu vero, Samona, solido a te isto ac vivido corporis robore tuo ad regis culturam translato (id quod etiam futurum, hesternæ die divinæ mihi Sibyllæ confirmarunt); nolite, quæso, ita crudeliter duriterque vestris, quibus vos natura largiter auxit, bonis abuti. Nam a me quidem misericordiam adversum vos aufertis: vos vero in turpissimam necem compingitis, ac maleficos homines imitamini, qui misere volentes ipsi sibi mortem consciscunt. Atque hujusmodi quidem astuti judicis et ratio et gratio fuit.

XIII. Quid vero viri fortissimi imperterritique?

Easdem ii nimirum ad eum capiendum artes adhibere, quibus fretus ille, eos se dolo capturum sperabat. Nam quid est, inquiunt, quod tantopere a sententia nostra nos valeat dimovere? Numquid vehemens fortasse instabilis vitæ hujus cupiditas? Sed quidnam est, quæso, ex omnibus, quæ in ea habentur jucunda, quo animus noster queat permoveri? Annon animadvertis nos optimos vos testes habere, cujusmodi hoc sit, quo sum circumamictus, corpusculum, quam paucissimis ad se in vita tuendum contentum, et expedito Christi militi perquam simile, qui ad omnia tribuni jussa exsequenda sit quam paratissimus, quique velut super tenuissima rate, vitæ hujus pelagus transmittat, ne qua re gravante impedita illa, necessario cursum tardius conficiat? Unde igitur a sententia me mea poteris revocare? quibusve capere blandimentis, ut me res vitæ hujus permoveant, qui maximæ illius jam parti mortuus sum? quippe qui voluptatibus contemnendis ipse in voluntariam me mortem tradiderim, atque hoc ipsum, quod nunc vivo, eo vivam, quod ejus injussu, qui me in vitam induxit, nolim exire de vita. Siquidem cum jubemur expectare, dum vinculum solvat, a quo nimirum in eam fuimus illigati. Et quid, obsecro, nonne hoc summæ esset dementiæ, quibus juvenis nuntium remissem, his denuo cupiditatem velle irritare, atque ea, quæ jampridem omnibus, qui ea vellent, libens dimissem, gratiæ loco nunc cupidius appetere? præsertim cum illud esset incertum, an diu simul ac ea essem adeptus, eis mihi secure per otium frui liceret. Sed ut adempta prorsus sit omnis de hac re dubitatio, haud dubie is degeneri illiberalique se esse animo ostendat, qui rebus æternis caducas anteponat, stabilibusque, ac permanentibus ea, quæ citius diffluunt, quam consistere potuerint. Et quod quidem ad me attinet, hoc modo: Quo pacto vero etiam Samonam hunc (pro eo enim loquor, quod is et animi sensuum, et præclaræ hujus peregrinationis mihi socius est) a sano suo animi proposito poteris avocare?

XIV. Dices fortasse, non convenire adolescentem ætate integra, et viribus corporis valentissimis, vivendi linem facere, et ante præstitutam sibi vitæ diem, de vita velle decedere. Fateor, viget ille quidem ætate, sed Deo viget, unde et vigorem illum accepit: viget item viribus, sed hoc quoque inter res maxime laudabiles est, quæ ætate sunt integra, et viribus firmis, ea illi offerre, cui vetus etiam lex gratam victimam offert, vitulum novellum, et ætate florentem, cornibus nunc primulum se foras trudentibus, et unguis decorum. Talis etiam Samonas, tali etiam similiter immoletur, florenti etiam ætate, et nitenti facie: non autem in senectutem jam vergente, ne fortasse rugis etiam insidiantium nobis annorum corruptus, victimæ vitiet integritatem. His auditis, astutus ille ac veterator, confestim spem, quam conceperat, amisit. Quamobrem

A abjecta persona, aperta impudentia in necem sanctorum præceps ruit. Mirabili igitur incensus iracundia, iis celeriter ad se accersitis, quorum munus est istiusmodi carnificinas exercere, mandat, ut fune altera manu religatos martyres, diu ita sublimes teneant: quibus præterquam quod totius corporis pondere gravati divellebantur, ad majoris etiam præterea sensum doloris, intolerandum pedibus aptari pondus jubet.

XV. Norunt plerique, sed omnium maxime medicinæ artis periti, qui naturæ arcana ipsi subtilius indagarunt, quam intolerabilis illius sit cruciatus dolor in quovis animante, si extrema aliqua sui parte suspensum teneatur, atque in eam unam universum corporis totius pondus recumbat: quippe cum ossium compages in eo sint, ut jamjam discludendæ sint, nervique ipsi sint præter modum distenti, et muscoli distracti, et totus ipse corporis truncus suoapte atque alieno etiam pondere diductus constringatur: deinde cum naturalis humor una cum animali spiritu, qua quidem in exteriores partes coarctetur, qua vero propter meatuum constipationem egredi prohibeatur, gravior in animante excitatur doloris vis, inter cætera omnia hoc etiam ipso, quod exitus in elisione præcluditur, eoque magis, si distensio quæ fit, ex diametro existit, qui quidem longior excogitatus sit, quam sit quævis rectarum partium media linea. Tali igitur tantoque Satanæ ministrorum solertia comparato tormento, cum in eo per dimidiatæ diei spatium, eoque amplius illi constanter perseverassent, ubi se nihil proficere impius iudex animadvertit, a supplicio tandem relaxari, atque in obscurissimum carcerem trudi martyres jubet, ibique diuturna eos inedia macerari. Tum quæstio rursus, et tormenta longe omnibus iis, quæ præcesserant, graviora immatoriaque.

XVI. Cæterum Guriam ille, utpote et senectute jam et inedia, et iis, quos paulo ante pertulerat, cruciatibus pene confectum, statuit tormentis amplius non divexare, ne, si id fieret, animam ille inter tormenta, priusquam voluisset ipse, et lentis cum pœnis affecisset, exspiraret, atque hoc modo spe ipsum maxima deturbaret. Siquidem existimabat se illum omnino aliquando tentatum, in potestatem suam redacturum, quippe aut blanditiis emollitum aut tormentis fractum iri animos ejus, aut denique fore ut, cum videret, quibus alii cruciatibus afficerentur, alieno periculo disceret, quemadmodum eos ipse, mutanda sententia sua, declinaret. Verum Samonam, quod eum et juvenem videret, et robustum, tormento denuo aggreditur atrocior longe, et supra quam dici cogitarique possit, majore, quam antea. Nam ex altero pede capiteque eum sublimem statutum, pondere alterum ferri incredibili in diversum distrahi jussit, quippe cui certum esset, illum prorsus hoc modo quamprimum velle discerpere. Ex quo quidem factum

est, ut laxata coxendicis junctura, claudus ille A gius munerarius, suosque athletas in æternis tabernaculis collocat.

XVII. Sed cum hæc quoque viri fortissimi pro nihilo habuissent, omnemque ei penitus spem præcidissent, fore ut ab eo unquam vinci superarique possent, denuo eos ille in custodiam compingit : ubi cum aliquandiu permansissent, postea nocte intempesta iis caput amputari, ut hoc modo vitam relinquerent, jubet. Proh! quantæ sententia hæc lætitiæ martyribus fuit, non quidem ob eam causam, quod viderent hoc modo allatum iri finem acerbitatibus, atque ærumnis suis omnibus, seque tanquam ex jactatione et fluctuatione quadam perenni in portus tranquillos pacatosque perventuros : sed quod iter illud inirent, unde mox essent cum Christo futuri, quicum etiam certissime se B regnatos sperabant, quemadmodum illius etiam in adversis ferendis vestigia fuerant imitati. Ac Gurizæ quidem et Samonæ certamen victoriaque, talia ac tam insignia fuere.

XVIII. Quale vero etiam Abibus stadium cucurrerit, tempus est, ut nunc exponamus. Hic cum inter ministros Christi mysteriorum unus haberetur, et pari cum iis rusticitate, qui ante ipsum consummati fuerant, ferretur, insinulari apud persecutores cœptus est, quod multis, qui salvi fierent, ea ministraret, quæ ad ipsorum salutem pertinerent. Quando Diocletiano merito ex fatali necessitate vita jam functo, is, qui adversum nos exercebatur, furor ad Licinium delapsus, veluti diris devota C quædam hæreditas, ab illo ad hunc miserabili imperii specie imegisset. Cæterum quoniam hominibus sensu carentibus tolerabile videri non poterat, si in eodem cum pietatis cultoribus grege numerarentur, ab iis denuo persecutio excitatur : sed in unum Abibum tota periculi moles incumbebat, cujus expugnatio perinde futura impiis erat, ac si cunctos pariter funditus Christianos delevissent.

XIX. Ubique vestigabatur Abibus, per loca habitabilia inhabitabiliaque, nec tamen usquam reperire illum poterant homines vafri. Itaque cum perquirendo fessi, spem jam prædæ omnem abjecissent, ipse, quem insectabantur, ultro se quaerentibus exhibet, atque ad judicem introducit, a quo, quoniam difficile videbatur, eum dicto aliquo lactove ab certa sua de sana religione sententia dimoveri, per ignem ad eum, cujus desiderio æstuabat, ignitus amator dimittitur : atque ita iis, qui eum antecesserant, martyribus datur, consorsque sepulcri eorum efficitur, quemadmodum etiam laborum et gloriæ ante in mercatura socius fuerat. Quoniam etiam simili modo vicerunt principatus pestiferi dæmonis, superarunt potestates mundi hujus, conjuncti sunt cum angelis, transierunt ad certaminis arbitrum Christum, sudore adhuc sanguineque ob exhaustos in stadio labores certaminaque madentes, porrigit eis dexteram egre-

XX. Sed quæ sunt hæc? nempe ubi quod suum est cuique præmium, pro merito tribuitur, et cujusmodi hoc, scire fortasse desideras. Ejusmodi nimirum, cui simile nullum tam ante legem quam in lege quis possit ostendere. Qui hoc? nempe quod his eorum nemo par ruit, quod ex iis quilibet longo ab his intervallo superaretur. Siquidem institutis vivendi veteris legis præstabiliora sunt ea, quæ sunt secundum Christum : ex iis autem, qui post Christum fuere, nulli videri possint secundi, quippe qui inter martyres, martyres sunt, inter monachos monachi, inter sacerdotali dignitate præditos sacerdotalis dignitatis participes. Nam et certarunt, et ante susceptum certamen strenue se in pietatis cultura gessere, et sacri ordinis, propterea quod Abibus diaconus esset, omnes fuere consortes. Siquidem in societate quæ eorum quisque habet, ea communicat alteri, et mutuis officiiis singuli ejus rei participes fiunt, in qua alter excellit. Quinimo (sed fortasse alicui nimius videbor) si cum iis, quæ secundum Christum sunt, conferantur animadvertere facile poterimus, quibusdam in rebus eos superiores existere : martyribus quidem, via ante martyrium monachali : monachis vero, martyrio : martyribus rursum, qui in militaribus aut civilibus se muneribus occuparent, eo, qui ex sacerdotali dignitate splendor effulget. Talis beatis viris cursus fuit, tantus labor : hujusmodi in terris periculum, hujusmodi præmia celeberrimorum horum laborum.

XXI. Inter quæ illud quoque nullo modo silentio prætereundum, de puella, quod propter rei admirabilitatem omnem propemodum fidem exsuperat. Vivens namque hæc, cum ab sceleratis hominibus in sepulcrum recens cadaveribus plenum, esset dejecta, in regione barbara, atque a patria ipsius longe remotissima : ubi sanctorum martyrum fidem precibus imploravit, quorum etiam ope freta, longam adeo peregrinationem susceperat, certissime quod exspectarat, consecuta est. Vespere enim cum in summa posita esset desperatione et fletu, bene mane patriæ, matri, tumulo sanctorum cum lætitia restituta est, mirabiliter educta de sepulcro, utpote quæ a circumsedentibus illud custodibus videri nequiverit, admiranda quadam celeritate ab iis inde asportata. Siquidem albis illi vecti equis (o miram sanctorum in terenda ope promptitudinem atque celeritatem!) cum puellam appellasset, atque in equos sustulissent, eam intra delubrum suum intulere, unde etiam scelestum paulo ante virum assectabantur, valibus iis ab eo acceptis : qui dati, sanctissime religiosissimeque datam fidem servarunt, et huic salutem, et illi qui fidem violaverat, meritum paulo post exitum attulerunt. O servatores celeres expeditique! O fidem vestram implorantium adjutores strenui invictique! O ad ea, quæ spondidistis, persolvenda sine

mora promptissimi, et in tribuendo quod cuique A convenit, minime lenti.

XXII. Prorsus jam, o sacer conventus, ac Deo dicata concio, mihi quidem persoluta sunt, quæ vobis eram pollicitus, et orationis cœna parata est, et quæ ad representanda martyrum certamina pertinebant, veluti in albo aurium vestrarum pro viribus delineata a nobis sunt. Vos vero quid? qui ad diem festum convenistis, qui convivæ estis, qui auditores, qui oves ratione præditæ: quid, inquam, confessoribus hisce martyribus, quid item contra nobis reponetis? Nimirum illos quidem hymnis, laudibusque prosequemini, et quæ bona sunt, summa ope magis ac magis in dies sectari studebitis: siquidem gratum martyribus est, si hoc modo festi eorum dies celebrentur. Hoc modo strenuos B Christi pugiles honorare laudabile est, tali studio, talibus fructibus: nobis vero obedientiam præstabitis, mansuetudinem, pacem atque concordiam, et

præterea etiam sanctitatem: quam aliunde nusquam adipisci quis queat, quam membris, quæ sunt super terram, mortificandis. Quo quidem nomine arbitror ego vitam eam appellari, quæ turbulentis animi motibus obnoxia est. Illi vero sanctificare vos dedicareque summo studio debetis, qui iis, qui cor a materialibus sordibus expurgarunt, præmium illud largitur, ut se clare pervideant, et cœlesti illa gloria indidem impleantur, ut Moyses.

Sic quidem ego pater vester, vos vero filii, charissimum et amabilissimum nomen inveniemus fortasse, cum ad hæreditatem illam æternam translati erimus, ut vivere una possimus, simulque lætari: quando videlicet etiam corona gloriationis de vobis honestatus, ad communem Dominum exclamabo, Ecce ego, et pueri, quos dedisti mihi, Domine: ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

ARETHÆ CÆSARIENSIS

ORATIO

DE TRANSLATIONE S. EUTHYMI ARCHIEPISCOPI CP.

Ad sepulcrum illius habita.

(Apud LIPOMANUM *De vitis sanctorum*, Venetijs 1534, 4º, tom. III, (interprete viro docto.))

Quid hoc est, sacer conventus, hæreditas sancti- C ficata, popule Deo afflate? quis novus vester ille concursus et inusitatum solemne? utpote ubi nulla lætitiæ signa, nulla amplioris dignitatis appareant; contraque potius ubi nihil non triste ac mœstum, nihil non lamentabile ac flebile, nihil non eorum quæ in maximis calamitatibus acerbitali ac mœrori esse hominibus consueverunt, sese copiosum effundit, ut a cunctis propemodum, velut ab uno funebri heredi: oratio videatur? Quæ ista igitur adeo vehemens est plaga? quisve iste, qui præter morem nostrum omnium animos occupavit dolor? ut ne oculos quidem a lacrymarum tristitia vacuus tollendi liberam vobis facultatem permittat? Nimirum Euthymius, magnus ille Dei pontifex, lamentationis vobis istius causa fuit, innocens injuriose tractatus, a sede sua procul exturbatus, ab impia sceleratorum manu damnatus, morte nunc denique multatus, atque in id postremo, quod hic ante oculos positum est, sepulcrum illatus.

Et quid horum, quæso, magnum adeo vobis excitare fletum debuit? imo vero quid est, in quo non summa esse lætitia summaque jucunditas debeat? quidve ejusmodi, quo non quivis, qui a sæculo Deo sit consecratus, velut honestatus gloriatur?

siquidem memoria justis cum laudationibus, atque laudatio hilari gratiarum et laudum actione, non tristi lamentatione et luctu quibus vos turbati nunc estis, contineri solita est. Non sunt, mihi credite, ista hominum qui esse moderati velint, aliena sunt a grege nostro quæ a vobis nunc fiunt. Surrexit ad eum, cujus desiderio tenebatur, egregius amator; peregre ad munerarium profectus est cursor, ad eum unde legitime ipsi dandum præmium erat, abiit illustris pancratiasta, sudore etiamnum ex vehementi a se adhibita in certando contentione madens, atque ex labore cursuræ graviter anhelans, seseque vix præ lassitudine ac virium animi imbecillitate, sustentans, ad paratam sibi in altera vita requiem pervenit, cujus a molestis omnibus vacuæ jam factus est particeps. In ca pulchritudines ipsas, quarum causa in certamina illa descenderat, jam contemplatur, laborum suorum præmia de rerum omnium potente accepit dextera, æternaque potitur beatitudine. Quocirca gaudio exsilire, lætitiæque efferri oportet, quod cœlestibus ille potitur præmiis, quod lacrymarum suarum sementis, quam flens sparsit in terram, nunc gaudens manipulos colligit ac beatus triumphat.